

ارائه مدلی برای تحلیل ساز و کار فرهنگ‌سازی رفتار هواداری در استادیوم‌های فوتبال ایران

میثاق حسینی کشتان^{۱*}، مهدی تقی‌زاده^۲، شهرام عبدی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۲/۱۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۰/۱۶

چکیده

هدف: هدف از پژوهش حاضر ارائه مدلی برای تحلیل‌ساز و کار فرهنگ‌سازی رفتار هواداری در استادیوم‌های فوتبال ایران بود.

روش‌شناسی: روش پژوهش حاضر از نوع توصیفی-همبستگی، از نظر هدف کاربردی و از نظر روش جمع‌آوری داده‌ها میدانی بود. جامعه آماری پژوهش حاضر کارکنان معاونت فرهنگی و توسعه اداره کل ورزش و جوانان استان‌های کشور و همچنین رئیس، نایب رئیس و دبیران هیات‌های فوتبال استان‌های کشور و در نهایت مدیران فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران و سازمان لیگ بودند (۱۶۹ نفر). ابزار پژوهش پرسشنامه محقق ساخته ۵۴ گویه‌ای بود که در بخش کیفی با استفاده از روش دلفی جهت ارزیابی روایی محتوایی و صوری از کارشناسان ورزش فوتبال (۵ نفر) و اساتید مدیریت ورزشی (۵ نفر) نظرخواهی و تایید شد و پایایی ابزار از طریق آلفای کرونباخ ($\alpha=0/88$) بدست آمد.

یافته‌ها: در رابطه با ابعاد و اولویت سازه‌های مدل، نتایج حاکی از آن بود که اولویت سازه‌ها به ترتیب شامل فرهنگ‌سازی نظامند، تأمین امکانات و خدمات، توسعه فرهنگ استادیوم، تقسیم کار بین سازمانی، نظارت و کنترل سیستمی، رفتارسازی هواداری، ظرفیت‌سازی فرهنگ رویداد، هماهنگی بین بخشی و فرابخشی و تعیین نقش ذی‌نفعان بودند.

نتیجه‌گیری: با شناخت مدل فرهنگ‌سازی رفتار هواداری می‌توان به نوعی به دسته‌بندی جدیدی دست یافت که مبتنی بر مطالعات پیشین، تجارب مدیران و ادراک متخصصان حوزه مدیریت ورزشی است. این مدل، چارچوبی مناسب برای مطالعات آتی در حوزه توسعه فرهنگ استادیوم‌های فوتبال است و می‌تواند مبنای عمل قرار گیرد، زیرا شناختی جامع بر پایه شناسایی عوامل کلیدی و چگونگی تعامل آن‌ها با یکدیگر پدید می‌آورد و قابلیت ارزیابی مستمر را ایجاد می‌کند و می‌تواند دیدگاه جامعی را در اختیار مسئولان و برنامه‌ریزان قرار دهد.

واژه‌های کلیدی: استادیوم‌های فوتبال، تماشاگران ورزشی، فرهنگ هواداری، مدیریت فرهنگی

۱. استادیار مدیریت ورزشی، گروه علوم ورزشی، دانشگاه بجنورد. ۲. کارشناس ارشد مدیریت ورزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیروان. ۳. دکتری مدیریت ورزشی، دانشگاه فردوسی مشهد.

* نشانی الکترونیک نویسنده مسئول: Misaq.h.k@gmail.com

مقدمه

ویژگی‌های خاص فوتبال آن را به جذاب‌ترین و پرطرفدارترین ورزش دنیا تبدیل کرده است و امروزه دیگر به عنوان ورزشی صرفاً با اهداف تفریحی و فرهنگی تلقی نمی‌شود، بلکه صنعت و پدیده‌ای با کارکردهای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است. فوتبال به علت گسترش زیاد آن در سطح جهان به شکل حرفه‌ای با نظام و ساختار روابط اجتماعی خاص در آمده است. تعادل و هماهنگی میان عناصر درونی این ساختار، به بروز کارکردهای مثبت در این ورزش می‌انجامد. اما اگر تعادل و هماهنگی در آن از بین برود، نوعی تعارض و اثرات منفی از آن تراوش می‌کند، و در چنین مواردی تعارض بین کارکردها و حوزه‌های مختلف آن عواقب نامطلوبی در بر خواهد داشت که رفتار ناهنجار تماشاگران را می‌توان یکی از پیامدهای منفی آن شمرد (Anbari, 2007).

فوتبال در کشور ما به عنوان یک ورزش محبوب، عامل مؤثری در فرآیند جامعه‌پذیری و درونی کردن هنجارهای اجتماعی به شمار می‌آید، و در سال‌های اخیر به بستر مناسبی جهت تخلیه خشم و هیجان تبدیل شده است. قرار گرفتن جامعه ایران در فرآیند یک انقلاب اجتماعی، تجربه جنگ تحمیلی و پیامدهای حاصل از آن، و بحران‌گذار از سنت به مدرنیته که پتانسیل آشفته‌گی اجتماعی گسترده‌ای را ایجاد نموده است، نرخ رفتارهای خشونت‌آمیز علیه خود، دیگران و اموال و متعلقات عمومی را افزایش داده است و تماشاگران در استادیوم‌های فوتبال خشم ناشی از سرخوردگی‌ها و ناکامی‌های خود را متوجه دیگران شامل تماشاگران و ورزشکاران تیم رقیب و یا اموال و متعلقات عمومی و

تأسیسات ورزشگاه و وسایل حمل و نقل عمومی می‌کنند و به رفتارهای پرخاشگرانه و تخریبی دست می‌زنند (Safabakhsh, 2007). تماشاگرانی که دارای تمایلات خشونت‌آمیز و گرایش‌های ویرانگرانه و تخریبی می‌باشند در انبوه تماشاگران احساس قدرت و شکست‌ناپذیری کرده و به موفقیت خود در رفتارهای خشونت‌آمیز و تخریبی اطمینان کامل دارند و با این باور به رفتارهای پرخاشگرانه و تخریب اشیاء، اموال و متعلقات عمومی دست می‌زنند (Safabakhsh, 2007). معضلات فرهنگی موجود در فوتبال نیز مانند سایر بخش‌های ورزش کشور ناشی از کارکردهای منفی حوزه‌های مختلف است و چالش‌های فرهنگی آن در ابعاد حرفه‌ای و ارزشی، نظری و عملی، قانونی و برنامه‌ای، راهبردی و عملیاتی، کمی و کیفی، رقابتی و تربیتی، علمی و شهودی، جنسیتی و جمعیتی، رسانه‌ای و سازمانی به صورت آشکار و پنهان و همچنین خرد و کلان در ورزش کشور وجود دارد که آینده‌نگری دستاوردها و اثربخشی جایگاه و نقش این پدیده جذاب و پرطرفدار را در ابعاد ملی و فراملی با موانع و تنگناهای جدی مواجه می‌سازد (2007, Aghapour).

از این رو توسعه فرهنگی در اماکن ورزشی کشور و در راس آن استادیوم‌های فوتبال برای رهایی از کارکردهای منفی و افول جایگاه فوتبال در جامعه را نمی‌توان نادیده گرفت. برخی از اندیشمندان جامعه‌شناس و انسان‌شناس از بعد ویژگی اجتماعی و فرهنگی تأکید بر این دارند که توسعه را باید ایجاد نوعی زندگی پُرثمر برای فرهنگ و تکامل فرهنگ یک جامعه دانست، و می‌توان بیان کرد که توسعه در این بعد، به

دستیابی انسان به ارزش‌های فرهنگی خاص اشاره می‌کند (Lahsaeizadeh, 2003).

توسعه از نظر یونسکو به عنوان پیشرفت و تجدید سازمان جوامع توسعه نیافته برای برطرف کردن نیازهای جسمانی، روانی و اجتماعی و افزایش رفاه مادی مردم تعریف شده است. در برنامه پنجم توسعه نیز نگاه به توسعه فرهنگی در ورزش محدود به ساخت نمازخانه در اماکن ورزشی بود یا در طرح جامع تربیت‌بدنی و ورزش که به وسیله سازمان تربیت‌بدنی سابق در سال ۱۳۸۳ تدوین شد و یک بخش آن اصطلاحاً به فرهنگ در ورزش اختصاص داده شده است که فقط سیاست‌ها و راهبردهای پیشنهادی برای توسعه فرهنگ ورزش را در بر می‌گرفت، و هیچ راهبرد و یا سیاستی برای توسعه فرهنگی در ورزش با رویکرد قهرمانی ارائه نکرده است. در ارتباط با توسعه فرهنگ در ورزش، Safabakhsh (2007) در پژوهشی جامع شاخص‌های توسعه فرهنگ ورزش کشور را در بعد توسعه فرهنگ اجتماعی، رفع کمبودها و نارسایی‌های رفاهی ورزشگاه‌ها و میادین ورزشی، متدین و پایبند بودن به اعتقادات دینی، داشتن روحیه گروهی و پرهیز از فردگرایی، مقابله با ناهنجاری‌های رفتاری در میادین ورزشی، داشتن اخلاق نیکو توسط ورزشکاران، احترام به پیشکسوت، در بعد توسعه فرهنگ اقتصادی، خصوصی سازی باشگاه‌ها، واگذاری سهام باشگاه‌ها به هواداران و سهام کردن آنان در سرنوشت باشگاه‌ها، سپردن مسئولیت حفظ و نگهداری اموال ورزشگاه به هواداران، لزوم مقابله با نظام دلالی و واسطه‌گری در ورزش حرفه‌ای و جلوگیری از تخریب بازار نقل و انتقالات بازیکنان، در بعد تقویت هویت دینی-ملی، ارتقاء

فرهنگ تماشاگران از طریق کانون‌های هواداران، پرهیز از تقلید از الگوهای غربی در نحوه پوشش، آرایش و رفتار خود، ترویج فرهنگ پهلوانی و جوانمردی، توجه جدی به احیاء شخصیت پهلوانان ملی و مذهبی کشور، توسعه فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر در محیط‌های ورزشی، و در بعد توسعه آموزشی و فناوری، توجه رسانه‌های گروهی و پرداختن به امور اخلاقی در ورزش، علمی نمودن فعالیت‌های تربیت بدنی و ورزش از طریق تقویت امر آموزش و تحقیقات، ارتقاء سطح تخصص نیروی انسانی بخش ورزش، لزوم توجه دانشگاه‌ها و مراکز علمی به توسعه فرهنگ ورزش از طریق پایان‌نامه‌ها و انجام تحقیقات مورد نیاز، شکل‌گیری کانون‌های هواداری از پایین به بالا به منظور انتقال هنجارهای فرهنگی به تماشاگران، لزوم توجه به آموزش و پرورش دانش‌آموزی به ویژه در سنین پایه گزارش نمود. (Jalali (2013) نیز گزارش نمود توسعه زیرساخت‌ها، امکانات و تجهیزات، میزان مشارکت افراد، نیروی انسانی، مدال‌های کسب شده و تعداد میزبانی مسابقات ورزشی، سرانه ورزشی، تعداد مربیان زن، تعداد ایستگاه‌های ورزشی همگانی و تعداد هیئت‌های ورزشی فعال منجر به توسعه فرهنگی در ورزش می‌گردد. همچنین (Esmaeili (2006) در پژوهش خود افزایش شاخص‌های مشارکت ورزشی به طرق گوناگون و سرانه‌های اماکن ورزشی مختلف را عامل بهبود و توسعه فرهنگی در ورزش اعلام نمودند. (Kool (2017) ارتباط چند جانبه بین مطبوعیت فرهنگی، تجاری‌سازی فوتبال، توسعه شهری و توسعه استادیوم‌های فوتبال را گزارش نمود

و همچنین Swenson (2012) در پژوهشی نیاز به حمایت بیشتر در استادیوم‌های فوتبال در آمریکا را ضروری شمرد. Hsu (2010) نیز آموزش را به عنوان مهم‌ترین شیوه توسعه فرهنگی در ورزشگاه‌ها برشمرد. Van Hilvoorde, Vorstenbosch, and Devisch (2010) گسترش رشته‌های ورزشی بومی، توسعه آکادمیک علوم ورزشی، مطالعات دانشگاهی در خصوص دوپینگ، کسب هویت ملی و افزایش غرور ملی از طریق کسب میزبانی و موفقیت در ورزش قهرمانی، گسترش فرهنگ ورزش از طریق گسترش ورزش‌های سنتی، تأسیس مرکز اخلاق در ورزش برای مبارزه با شیوع ناهنجاری، خشونت و دوپینگ به ویژه در فوتبال، تحقیقات دانشگاهی اخلاق در ورزش، آموزش و تدریس علم اخلاق در مدارس و دانشگاه، مشارکت همگانی در ورزش و حفظ کرامت انسانی را شاخص‌های مؤثر در توسعه فرهنگ ورزش ذکر کرده‌اند. در نهایت Riordan, Kruger, and Krüger (2003) افزایش امکانات و زیرساخت‌های ورزشی، همگانی شدن ورزش، توسعه و بهبود عملکرد ورزشکاران نخبه، کاهش ناهنجاری‌های اجتماعی، توجه به کمیت و کیفیت ورزش در مدارس را مهم‌ترین شاخص‌های توسعه فرهنگی در ورزش معرفی نمودند.

در ارتباط با عوامل مؤثر بر خشونت تماشاگران در استادیوم‌های فوتبال و اماکن ورزشی، Amini and Amini (2016) گزارش نمودند سن، ناکامی فرد و جو ورزشگاه با خشونت رابطه معنی‌داری دارد، و فعالیت‌های خانواده، آموزش و پرورش و فراهم کردن امکانات لازم می‌تواند موجب کاهش پرخاشگری و افزایش توسعه فرهنگی در

Tracy, Gholizadeh, and Faraji (2016) بررسی امنیت ورزشگاه‌های فوتبال ایران نشان دادند که عامل زیرساخت بیشترین نقش را در امنیت ورزشگاه‌های فوتبال ایران دارد و عامل‌های حفاظت فیزیکی ورزشگاه، برنامه‌ریزی و مدیریت مسابقه و نیز پرسنل و کارکنان به ترتیب در اولویت‌های بعدی قرار گرفتند. Khaghani Avar and Shanavaz (2016) نیز ضمن تاکید بر افزایش خشونت‌های مجازی گزارش نمود رسانه‌ها و به خصوص برنامه‌های ورزشی فوتبال در افزایش رفتارهای خشونت‌آمیز تماشاگران با نوشته‌ها و برنامه‌های تحریک‌آمیز ارتباط دارد، ضمن اینکه Hashemzadeh (2016) Abrasi and Ebadati (2016) گزارش نمودند بین فرهنگ‌سازی رسانه ملی با فرآیند توسعه فرهنگی در اماکن ورزشی ایران رابطه معنی‌داری وجود ندارد. Kabiri, Rahmati, and Rezaei (2014) Zadeh (2014) گزارش نمودند هویت ورزشی، هویت تیمی، سن، پایگاه اقتصادی اجتماعی هواداران، ارتباط با کانون هواداران، تأثیر گروه همسالان و عملکرد نیروی انتظامی و رضایت‌مندی از امکانات ورزشگاه با میزان پرخاشگری هواداران همبستگی معنی‌داری دارد. Beedholm Laursen (2019) در پژوهش خود بیان کرد که ماموران انتظامی باید بتوانند بین اهداف گروه‌های هوادار مختلف در میان جمعیت تمایز قائل شوند. Jalali (2013) نیز گزارش نمود بین سن، ناکامی فرد، سیاست‌های رسانه‌ای و جو ورزشگاه با خشونت رابطه معنی‌دار وجود دارد و فعالیت‌های آموزشی از طرف خانواده، آموزش و پرورش، رسانه‌ها، مطبوعات و فراهم آوردن امکانات لازم می‌تواند موجب کاهش پرخاشگری و توسعه فرهنگی در

و همچنین Swenson (2012) در پژوهشی نیاز به حمایت بیشتر در استادیوم‌های فوتبال در آمریکا را ضروری شمرد. Hsu (2010) نیز آموزش را به عنوان مهم‌ترین شیوه توسعه فرهنگی در ورزشگاه‌ها برشمرد. Van Hilvoorde, Vorstenbosch, and Devisch (2010) گسترش رشته‌های ورزشی بومی، توسعه آکادمیک علوم ورزشی، مطالعات دانشگاهی در خصوص دوپینگ، کسب هویت ملی و افزایش غرور ملی از طریق کسب میزبانی و موفقیت در ورزش قهرمانی، گسترش فرهنگ ورزش از طریق گسترش ورزش‌های سنتی، تأسیس مرکز اخلاق در ورزش برای مبارزه با شیوع ناهنجاری، خشونت و دوپینگ به ویژه در فوتبال، تحقیقات دانشگاهی اخلاق در ورزش، آموزش و تدریس علم اخلاق در مدارس و دانشگاه، مشارکت همگانی در ورزش و حفظ کرامت انسانی را شاخص‌های مؤثر در توسعه فرهنگ ورزش ذکر کرده‌اند. در نهایت Riordan, Kruger, and Krüger (2003) افزایش امکانات و زیرساخت‌های ورزشی، همگانی شدن ورزش، توسعه و بهبود عملکرد ورزشکاران نخبه، کاهش ناهنجاری‌های اجتماعی، توجه به کمیت و کیفیت ورزش در مدارس را مهم‌ترین شاخص‌های توسعه فرهنگی در ورزش معرفی نمودند.

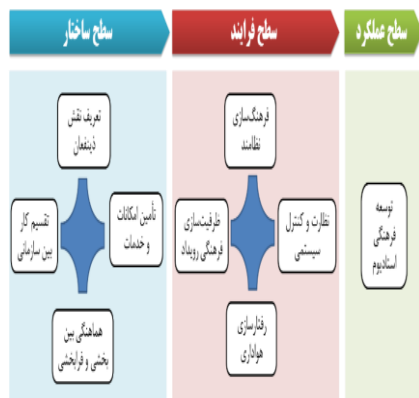
در ارتباط با عوامل مؤثر بر خشونت تماشاگران در استادیوم‌های فوتبال و اماکن ورزشی، Amini and Amini (2016) گزارش نمودند سن، ناکامی فرد و جو ورزشگاه با خشونت رابطه معنی‌داری دارد، و فعالیت‌های خانواده، آموزش و پرورش و فراهم کردن امکانات لازم می‌تواند موجب کاهش پرخاشگری و افزایش توسعه فرهنگی در ورزشگاه‌ها شود. Hemati Nezhad.

Saiegh, and Satyanath (2008) گزارش نمود بین فرهنگ جامعه و خشونت در ورزش ارتباط تنگاتنگی وجود دارد. همچنین Bodin, Héas, and Robene (2004) گزارش نمود فوتبال بستری است تا فرد خشونت مورد نیاز خود را تخلیه نماید.

از سوی دیگر ورزش باشگاهی ایران در مرحله گذار از ورزش غیرحرفه‌ای به ورزش حرفه‌ای قرار دارد و مهم‌ترین شاخصه آسیب‌شناختی این دوره عدم توجه کافی به هنجارها، باورها و ارزش‌های پهلوانی و کم‌رنگ شدن فضایل اخلاقی در بین ذی‌نفعان ورزش حرفه‌ای شامل مدیران، مربیان ورزشی، ورزشکاران و تماشاگران می‌باشد و بروز رفتارهای ناهنجار و نامتعارف از سوی ایشان محتمل می‌گردد (Safabakhsh, 2007). از طرفی باشگاه‌های ایرانی فاقد ورزشگاه اختصاصی بوده و به همین سبب هواداران در حفظ و نگهداری از تأسیسات و اموال ورزشگاه احساس مسئولیت نکرده و هنگام شکست و ناکامی باشگاه مورد علاقه، ممکن است خشم حاصله را متوجه تأسیسات و اموال ورزشگاه نمایند. ایمن‌سازی محیط‌های ورزشی از راه جلوگیری از رفتارهای پرخطرانه، خشونت‌آمیز، وندالیستی، ایجاد رفتارهای اجتماعی و تربیتی منطبق با اصول و سنت‌های پسندیده و فرهنگ‌سازی در ورزشگاه‌ها افزایش انگیزش عمومی فرد بر اثر حضور تماشاچی علاقه‌مند، زنده کردن روح ورزش، فرهنگ‌سازی و یافتن الگوهای مناسب و تقویت ورزش زنان از راه دیدن مسابقات برتر عواملی برای فرهنگ‌سازی ورزشگاه‌های کشور است (Gharakhanloo & Nisian, 2007). توسعه نیاز یک سیستم مدیریت کارآمد است.

میدان ورزشی و ورزشگاه‌ها شود. همچنین شناسایی افراد خاطی و جلوگیری از ورود این افراد به ورزشگاه‌ها از طرف پلیس، می‌تواند در کاهش رفتارهای پرخطرانه تماشاگران و توسعه فرهنگی تأثیر بسزایی داشته باشد. Newson (2019) دلایل خشونت ناشی از فوتبال در برزیل را هنجارهای فرهنگی پیرامون خشونت، مردانگی و رفتارهای مردانه و محیط بیان می‌کند. همچنین Mohammad Kazemi, Sheikh, Shahbazi, and Rasekh (2007) گزارش نمودند بهبود عوامل محیطی ورزشگاه مانند ساز و کار تهیه بلیط، سرویس‌های رفت و آمد، امکانات رفاهی و بهداشتی ورزشگاه، نحوه قضاوت داور و عملکرد ورزشکاران، مربیان و نیروی انتظامی بر گرایش و بروز رفتار خشونت‌آمیز و فرهنگ‌سازی تماشاگران اثر بسیار زیادی خواهد داشت. Anbari (2007) نیز عنوان نمود که خشونت فوتبال در تحلیلی جامعه‌شناختی، تابعی از ویژگی‌های خرده فرهنگی تماشاگران، ساختار گروهی جماعت تماشاگر و وضعیت عناصر مداخله‌گر در میدان مسابقه (اعم از داور، نیروهای انتظامی و غیره) است. در همین راستا Wann, Weaver, Belva, Ladd, and Armstrong (2015) گزارش نمودند از آنجایی که هویت تیمی و ورزشی به بخش مرکزی هویت اجتماعی هواداران مبدل می‌شود، رفتارهای پرخطرانه از نظر این گروه از تماشاگران به عنوان ابزاری برای دفاع از هویت اجتماعی تعریف می‌شود. End and Foster (2010) گزارش نمودند که افرادی با هویت تیمی و ورزشی بالاتر، رفتارهای پرخطرانه را واکنش‌هایی متناسب و منطقی در پاسخ به عملکرد تیم خود و حریف می‌بینند و Miguel,

کیفی پژوهش است و به صورت کلی متغیرها در سه سطح ساختاری، فرایندی و عملکردی شناسایی و چارچوب‌بندی شدند.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر نوع توصیفی-همبستگی، از نظر هدف کاربردی، از نظر روش جمع‌آوری داده‌ها، میدانی بود. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل تمامی کارکنان معاونت فرهنگی و توسعه اداره کل ورزش و جوانان استان‌های کشور و همچنین رئیس، نایب رئیس و دبیران هیات‌های فوتبال استان‌های کشور و در نهایت مدیران فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران و سازمان لیگ (۳۰۰ نفر) بودند. نمونه‌گیری به روش قضاوتی و براساس مولفه‌های شغلی مرتبط با موضوع انجام شد. نمونه آماری به تعداد قابل کفایت برای مدلسازی معادلات ساختاری در نرم‌افزار پی‌ال‌اس بر مبنای ۱۰ تا ۲۰ برابر سوالات مربوط به متغیر دارای بیشترین تعداد سوال (Davari & Rezazadeh, 2013) بود. بر این اساس متغیر امکانات و خدمات با ۸ گویه دارای بیشترین تعداد است و ۲۰ برابر آن در نظر

مقدمه و پایه مدیریت نیز داشتن اطلاعات برخاسته از پایش زمینه‌ای است و دستیابی به اطلاعات موردنیاز از طریق پژوهش‌های تخصصی امکان‌پذیر است. بر این اساس نیاز به ارائه چارچوب علمی در زمینه مدیریت و توسعه فرهنگی ورزشگاه‌ها در کشور وجود دارد. هر چند مدل‌های ارائه شده در کشورهای مختلف می‌توان تجربیات مناسبی در اختیار قرار دهند اما در نهایت در هر سطح و گستره‌ای نیاز به یک الگوی تخصصی و بومی وجود دارد. با توجه به اینکه امروزه توسعه، نیازمند رویکرد سیستماتیک می‌باشد و تحقیقات پیشین تاکنون به بررسی جامع ابعاد سیستم توسعه فرهنگی هواداران ورزشی نپرداخته‌اند از این‌رو هدف از این پژوهش طراحی و ارائه چارچوبی برای تحلیل ساز و کار فرهنگ‌سازی رفتار هواداری در استادیوم‌های فوتبال ایران بود. از طرفی دیگر، مبانی اصلی دانش در هر حوزه‌ای بر پایه مدل‌های شناسایی شده مناسب و نه یافته‌های جزئی و پراکنده قرار دارد و داده‌ها در قالب مدل می‌توانند کشف، تبیین و تفسیر شوند، بنابراین مدل‌سازی ابعاد سیستم فرهنگ‌سازی و توسعه فرهنگی استادیوم‌ها هر چند نمی‌تواند روابط بین این عوامل را به‌طور کامل توضیح دهد، اما درک مکانیسم‌های اساسی آن را آسان‌تر می‌کند. فقدان مدل‌های قابل اتکا و دارای مصادق عینی در این زمینه پژوهش‌گران را بر آن داشت تا با اتکا بر نظرات کارشناسان مجرب، مدل ساختاری مدیریت توسعه فرهنگی در ورزشگاه‌های فوتبال را ارائه دهد. هدف این است که مدل ارائه شده بتواند به خوبی ظرفیت ابعاد مختلف اثرگذار را نشان دهد و قادر به تبیین کارکرد ساخت‌های اساسی آن باشد. مدل مفهومی برگرفته از بخش

یافته های پژوهش

در ابتدا متغیرهای پژوهش براساس شاخص‌های میانگین و انحراف استاندارد توصیف شدند. عامل فرهنگ‌سازی نظامند دارای بیشترین میانگین (۴/۱۱) می‌باشد و تعریف نقش ذی‌نفعان دارای کم‌ترین میانگین (۳/۸۱) می‌باشد.

بخش مدلسازی شامل دو بخش برازش مدل و نتایج آزمون فرضیات (روابط) بود.

برازش مدل: بارهای عاملی بیشتر سنجه‌ها در سازه مربوط به خود بالاتر از ۰/۴ می‌باشند؛ اگر بار عاملی شاخصی کمتر از ۰/۴ شد، لازم است آن شاخص حذف شود (Davari & Rezazadeh, 2013). براساس نتایج به‌دست آمده از همبستگی‌ها (بین متغیرها بالا بود) و جذر AVE، روایی همگرا و واگرایی مدل در سطح سازه را از نظر معیار فورنل و لارکر مورد تأیید قرار گرفت. ه در جدول شماره ۲ مشاهده می‌فرمایید.

گرفته شد. جهت اطمینان از نمونه ۱۶۰ نفری پرسشنامه در بین ۱۸۰ نفر توزیع گردید (بیشتر به صورت نسخه الکترونیک) و از بین ۱۷۴ پرسشنامه دریافتی، ۱۶۹ پرسشنامه انتخاب شدند، به صورتی که ۹۹ نفر از کارکنان معاونت فرهنگی و توسعه اداره کل ورزش و جوانان استان‌های کشور، ۴۶ نفر از اعضای هیات‌های فوتبال استان‌های کشور و در نهایت ۲۴ نفر از مدیران و کارشناسان فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران و سازمان لیگ در پژوهش شرکت نمودند.

ابزار پژوهش پرسشنامه محقق‌ساخته مستخرج از بخش کیفی پژوهش (مطالعه اکتشافی نظامند با استفاده از مطالعه کتابخانه‌ای و مصاحبه) با مقیاس ۵ ارزشی لیکرت بود (۵۴ گویه). روایی ابزار پژوهش ابتدا در بخش روایی صوری و محتوایی توسط ۱۰ نفر شامل ۵ نفر از اساتید مدیریت ورزشی و ۵ نفر از مدیران ورزشی ارزیابی و تایید گردید و روایی سازه آن با استفاده از شاخص‌های برازش مدل‌سازی معادلات ساختاری بررسی شد؛ همچنین بعد از تأیید روایی، ابتدا ابزار در یک مطالعه راهنما بین ۳۰ نفر از جامعه آماری توزیع شد که ضریب آلفای کرونباخ، $\alpha=0/88$ محاسبه و تایید گردید. به جهت غیرطبیعی بودن توزیع متغیرهای پژوهش که با استفاده از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف^۱ (K-S) به دست آمد و نیاز به آزمون فرضیات میانجی، از نرم‌افزار اسمارت پی‌ال‌اس^۲ نسخه ۲ استفاده گردید.

1. Kolmogorov Smirnov
2. Smart PLS

جدول ۱. آمار توصیفی مربوط به مقیاس‌های پرسشنامه

مؤلفه	میانگین	انحراف معیار
تقسیم کار بین سازمانی	۴/۰۸	۰/۳۹
تعریف نقش ذی‌نفعان	۳/۸۱	۰/۴۴
هماهنگی بین بخشی و فرابخشی	۳/۸۳	۰/۴۵
تامین امکانات و خدمات	۴/۱۰	۰/۴۵
ظرفیت‌سازی فرهنگ رویداد	۴/۰۴	۰/۴۴
فرهنگ‌سازی نظامند	۴/۱۱	۰/۴۵
نظارت و کنترل سیستمی	۴/۰۸	۰/۴۸
رفتارسازی هواداری	۴/۰۶	۰/۴۷
توسعه فرهنگ استادیوم	۴/۰۹	۰/۴۵

جدول ۲. ماتریس روایی واگرا (فورنل و لارکر)

توسعه فرهنگ استادیوم	رفتارسازی هواداری	نظارت و کنترل سیستمی	فرهنگ‌سازی نظامند	ظرفیت‌سازی فرهنگ رویداد	تامین امکانات و خدمات	هماهنگی بین بخشی و فرابخشی	تعریف نقش ذی‌نفعان	تقسیم کار بین سازمانی
								۰/۷۷
							۰/۸۲	۰/۵۲
						۰/۷۳	۰/۵۹	۰/۴۵
					۰/۷۳	۰/۴۹	۰/۳۶	۰/۳۱
				۰/۷۵	۰/۶۴	۰/۶۳	۰/۵۶	۰/۵۲
			۰/۷۲	۰/۶۱	۰/۵۸	۰/۵۷	۰/۴۱	۰/۳۹
		۰/۷۹	۰/۵۳	۰/۶۰	۰/۵۲	۰/۴۶	۰/۲۹	۰/۱۹
	۰/۷۲	۰/۴۶	۰/۲۳	۰/۵۳	۰/۱۸	۰/۶۴	۰/۳۸	۰/۱۷
۰/۷۳	۰/۵۶	۰/۶۴	۰/۴۵	۰/۵۱	۰/۲۹	۰/۵۸	۰/۵۱	۰/۴۷

ترکیبی) مناسبی است. ضریب معنادار (T-values) تمامی مسیرهای روابط بین مؤلفه‌های پژوهش و همچنین گویه‌ها با هریک از عامل‌های خود بزرگ‌تر از ۱/۹۶ و معنی‌دار است، این

تمامی متغیرها دارای مقدار آلفای کرونباخ بالای ۰/۷ و پایایی ترکیبی بالای ۰/۸ می‌باشند که نشان دهنده این است که مدل دارای پایایی (چه از نظر آلفای کرونباخ و چه از لحاظ پایایی

نتایج در این زمینه نشان می‌دهد که اثر چهار رابطه متوسط و یک رابطه اندازه اثر کوچکی دارد. مقادیر معیار Q^2 نشان داد که مدل دارای قدرت پیش‌بینی بسیار قوی است چرا که قدرت پیش‌بینی اکثر سازه‌ها به غیر از هفده مورد دارای شدت بزرگ‌تر از ۰/۳۵ است.

معناداری حاکی از پیش‌بینی صحیح روابط مدل پژوهشی است. جدول ۳ نشان می‌دهد که میزان R^2 تمامی متغیرهای پژوهش بالاتر از ۰/۶۷ هستند و مدل ساختاری پژوهش دارای برازش قوی است. اندازه اثر (F^2) هر یک از عامل‌ها با ابعاد خودش تماماً دارای اندازه اثر بزرگ هستند.

جدول ۳. شاخص‌های برازش مدل

AVE	Cronbach's Alpha	Composite Reliability	Q^2	communalities	R Square	ابعاد
۰/۵۹	۰/۷۰	۰/۸۰	۰/۳۸۶	۰/۶۰	برون‌زا	تقسیم کار بین سازمانی
۰/۶۷	۰/۷۲	۰/۸۰	۰/۴۷۸	۰/۵۸	۰/۷۱	تعریف نقش ذینفعان
۰/۵۳	۰/۷۸	۰/۸۵	۰/۴۸۴	۰/۵۵	۰/۸۰	هماهنگی بین بخشی و فرابخشی
۰/۵۳	۰/۸۲	۰/۸۷	۰/۲۳۷	۰/۵۵	۰/۸۳	تامین امکانات و خدمات
۰/۵۶	۰/۸۲	۰/۸۷	۰/۳۵۶	۰/۷۳	۰/۸۲	ظرفیت‌سازی فرهنگ رویداد
۰/۵۲	۰/۷۷	۰/۸۴	۰/۳۹۰	۰/۵۹	۰/۷۷	فرهنگ سازی نظام‌مند
۰/۶۳	۰/۸۰	۰/۸۷	۰/۳۸۳	۰/۶۹	۰/۸۱	نظارت و کنترل سیستمی
۰/۵۲	۰/۸۱	۰/۸۷	۰/۳۶۲	۰/۷۴	۰/۸۱	رفتارسازی هواداری
۰/۵۳	۰/۸۷	۰/۹۰	۰/۵۱۱	۰/۵۶	۰/۸۷	توسعه فرهنگ استادیوم

جدول ۴. نتایج معیار اندازه تاثیر و تعیین شدت رابطه بین سازه‌های نمونه

میزان اندازه اثر	میزان F2	T Statistics	P Values	روابط هریک از عامل‌ها با یکدیگر
بزرگ	۰/۳۶	۶/۰۹	۰/۰۰۱	تقسیم کار بین سازمانی -> تعریف نقش ذینفعان
بزرگ	۰/۴۵	۵/۵۰	۰/۰۰۱	تقسیم کار بین سازمانی -> هماهنگی بین بخشی و فرابخشی
بزرگ	۰/۳۸	۲/۵۴	۰/۰۰۱	تقسیم کار بین سازمانی -> تامین امکانات و خدمات
متوسط	۰/۲۵	۴/۱۶	۰/۰۰۱	تعریف نقش ذینفعان -> هماهنگی بین بخشی و فرابخشی
بزرگ	۰/۵۳	۲/۹۴	۰/۰۰۱	تعریف نقش ذینفعان -> ظرفیت‌سازی فرهنگی رویداد
متوسط	۰/۳۰	۳/۲۴	۰/۰۰۱	هماهنگی بین بخشی و فرابخشی -> تامین امکانات و خدمات
بزرگ	۰/۳۶	۳/۰۳	۰/۰۰۱	هماهنگی بین بخشی و فرابخشی -> ظرفیت‌سازی فرهنگی رویداد
متوسط	۰/۲۹	۷/۲۱	۰/۰۰۱	تامین امکانات و خدمات -> ظرفیت‌سازی فرهنگی رویداد
کوچک	۰/۱۳	۱۲/۹۸	۰/۰۰۱	ظرفیت‌سازی فرهنگی رویداد -> فرهنگ‌سازی نظام‌مند
بزرگ	۰/۳۹	۲/۷۴	۰/۰۰۱	ظرفیت‌سازی فرهنگی رویداد -> نظارت و کنترل سیستمی
بزرگ	۰/۴۱	۸/۰۸	۰/۰۰۱	ظرفیت‌سازی فرهنگی رویداد -> رفتارسازی هواداری
بزرگ	۰/۳۸	۶/۲۱	۰/۰۰۱	فرهنگ‌سازی نظام‌مند -> نظارت و کنترل سیستمی
بزرگ	۰/۴۹	۴/۳۹	۰/۰۰۱	فرهنگ‌سازی نظام‌مند -> توسعه فرهنگی استادیوم
متوسط	۰/۲۷	۳/۷۶	۰/۰۰۱	نظارت و کنترل سیستمی -> رفتارسازی هواداری
بزرگ	۰/۵۱	۲/۴۲	۰/۰۰۱	نظارت و کنترل سیستمی -> توسعه فرهنگی استادیوم
بزرگ	۰/۴۳	۴/۷۳	۰/۰۰۱	رفتارسازی هواداری -> توسعه فرهنگی استادیوم

با توجه به آن که معیار نامبرده برابر ۰/۷۰۵ می‌باشد، لذا بنابر برازش کلی مدل در حد «بسیار قوی» مورد تأیید قرار می‌گیرد.

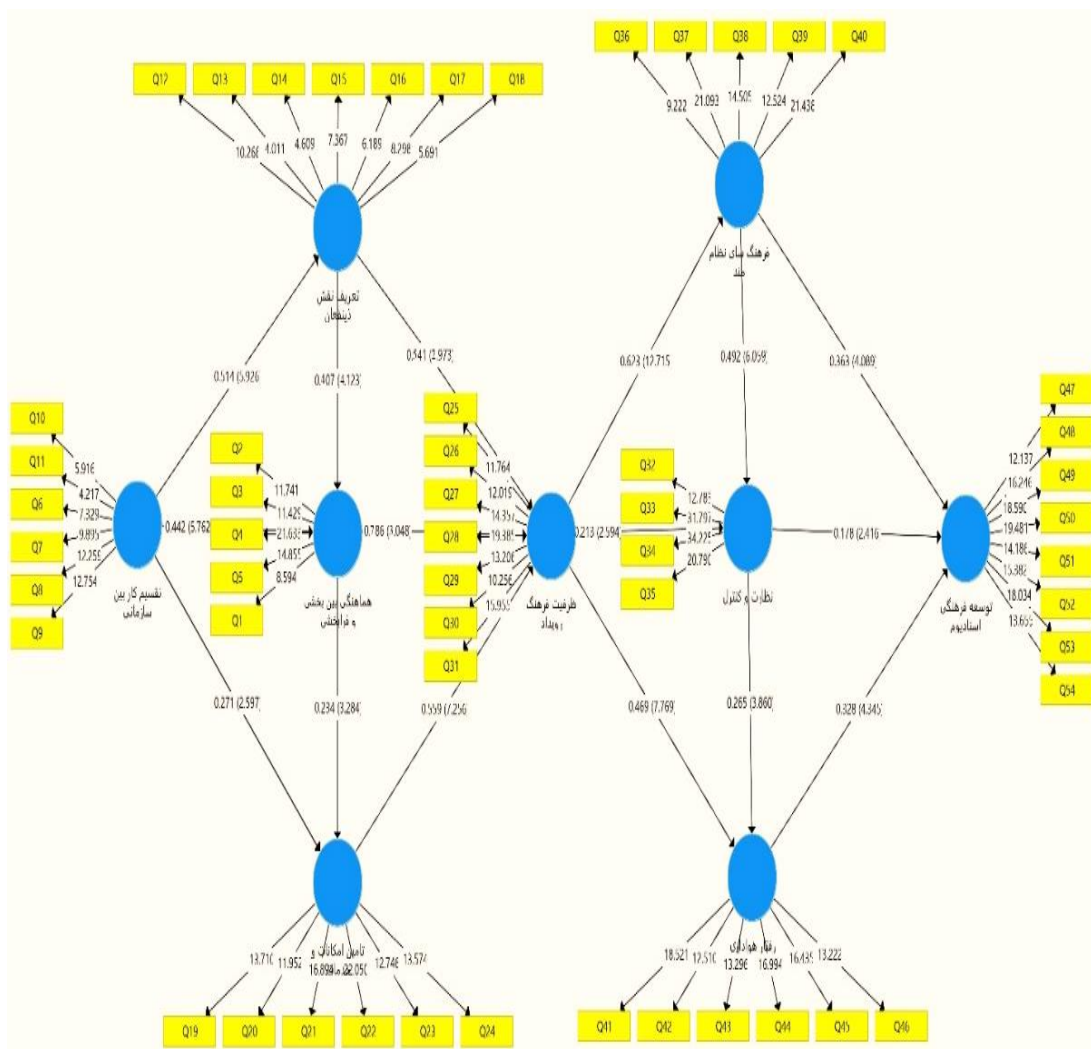
آزمون روابط مدل مفهومی: روابط بین متغیرهای پژوهش در محیط نرم افزار مورد بررسی قرار گرفت و نتایج آن به صورت شکل ۲ و جدول ۵ می‌باشد.

برازش کلی مدل با استفاده از شاخص GOF^1 و از طریق معادله زیر قابل محاسبه می‌باشد. مقادیر به دست آمده توسط این فرمول می‌تواند با سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ در سه سطح ضعیف، متوسط و قوی تقسیم‌بندی شوند.

$$GOF = \sqrt{\text{communalities} \times \bar{R}^2}$$

$$GOF = \sqrt{0.621 \times 0.802} = 0.705$$

1. Goodness of Fit

شکل ۲. میزان ضریب اثر و ضریب معناداری (T-values) مدل نهایی پژوهش

جدول ۵. نتایج فرضیه اصلی آزمون مدل نهایی پژوهش

نتیجه فرضیه	سطح معنی‌داری	آماره t	ضریب مسیر	روابط هریک از عامل‌های اصلی با یکدیگر
تائید	۰/۰۰۱	۵/۹۲	۰/۵۱	تقسیم کار بین سازمانی -> تعریف نقش ذی‌نفعان
تائید	۰/۰۰۱	۵/۷۶	۰/۴۴	تقسیم کار بین سازمانی -> هماهنگی بین‌بخشی و فرابخشی
تائید	۰/۰۰۱	۲/۶۰	۰/۲۷	تقسیم کار بین سازمانی -> تامین امکانات و خدمات
تائید	۰/۰۰۱	۴/۱۲	۰/۴۱	تعریف نقش ذی‌نفعان -> هماهنگی بین‌بخشی و فرابخشی
تائید	۰/۰۰۱	۲/۹۷	۰/۵۴	تعریف نقش ذی‌نفعان -> ظرفیت‌سازی فرهنگی رویداد
تائید	۰/۰۰۱	۳/۲۸	۰/۲۳	هماهنگی بین‌بخشی و فرابخشی -> تامین امکانات و خدمات
تائید	۰/۰۰۱	۳/۰۵	۰/۷۸	هماهنگی بین‌بخشی و فرابخشی -> ظرفیت‌سازی فرهنگی رویداد
تائید	۰/۰۰۱	۷/۲۵	۰/۵۶	تامین امکانات و خدمات -> ظرفیت‌سازی فرهنگی رویداد
تائید	۰/۰۰۱	۱۲/۷۱	۰/۶۲	ظرفیت‌سازی فرهنگی رویداد -> فرهنگ‌سازی نظام‌مند
تائید	۰/۰۰۱	۲/۵۹	۰/۲۱	ظرفیت‌سازی فرهنگی رویداد -> نظارت و کنترل سیستمی
تائید	۰/۰۰۱	۷/۷۷	۰/۴۷	ظرفیت‌سازی فرهنگی رویداد -> رفتارسازی هواداری
تائید	۰/۰۰۱	۶/۰۶	۰/۴۹	فرهنگ‌سازی نظام‌مند -> نظارت و کنترل سیستمی
تائید	۰/۰۰۱	۴/۰۹	۰/۳۶	فرهنگ‌سازی نظام‌مند -> توسعه فرهنگی استادیوم
تائید	۰/۰۰۱	۳/۸۶	۰/۲۶	نظارت و کنترل سیستمی -> رفتارسازی هواداری
تائید	۰/۰۰۱	۲/۴۱	۰/۱۸	نظارت و کنترل سیستمی -> توسعه فرهنگی استادیوم
تائید	۰/۰۰۱	۴/۳۴	۰/۳۳	رفتارسازی هواداری -> توسعه فرهنگی استادیوم

با توجه به نتایج جدول ۵ و شکل ۲، تمامی ضرایب معنی‌داری t از $1/96$ بزرگ‌تر هستند که این امر معنی‌دار بودن تمامی سؤالات و روابط میان متغیرها را در سطح اطمینان ۹۵٪ تأیید می‌سازد؛ براساس تحلیل مسیر مشخص شد که متغیر تقسیم کار بین سازمانی به ترتیب اثر مستقیم و معنی‌داری بر تعریف نقش ذی‌نفعان (۰/۵۱)، هماهنگی بین‌بخشی و فرابخشی (۰/۴۴) و تأمین امکانات و خدمات (۰/۲۷) دارد. متغیر تعریف نقش ذی‌نفعان به‌طور مستقیم اثر معناداری بر هماهنگی بین‌بخشی و فرابخشی (۰/۴۱) و متغیر هماهنگی بین‌بخشی و فرابخشی به‌طور مستقیم اثر معناداری بر تأمین امکانات و خدمات (۰/۲۳) دارد. متغیر هماهنگی بین‌بخشی و فرابخشی، تأمین امکانات و خدمات و تعریف نقش ذی‌نفعان به ترتیب با ضرایب (۰/۷۸)، (۰/۵۶) و (۰/۵۴) اثر معنی‌داری بر ظرفیت‌سازی فرهنگی رویداد دارد. متغیر ظرفیت‌سازی فرهنگی رویداد به‌طور مستقیم اثر معناداری بر فرهنگ‌سازی نظام‌مند (۰/۶۲) و نظارت و کنترل سیستمی (۰/۲۱) و رفتارسازی هواداری (۰/۴۷) دارد. متغیر فرهنگ‌سازی نظام‌مند به‌طور مستقیم اثر معناداری بر نظارت و کنترل سیستمی (۰/۴۹) و متغیر نظارت و کنترل سیستمی به‌طور مستقیم اثر معناداری بر رفتارسازی هواداری (۰/۲۶) دارد. متغیر فرهنگ‌سازی نظام‌مند، رفتارسازی هواداری و نظارت و کنترل سیستمی به ترتیب میزان اثر (۰/۳۶)، (۰/۳۳) و (۰/۱۸) به‌طور مستقیم اثر معناداری بر توسعه فرهنگی استادیوم دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

در رابطه با ابعاد و اولویت سازه‌های مدل نتایج حاکی از آن بود که اولویت سازه‌ها به ترتیب شامل فرهنگ‌سازی نظام‌مند، تأمین امکانات و خدمات، تقسیم کار بین سازمانی، نظارت و کنترل سیستمی، رفتارسازی هواداری، ظرفیت‌سازی فرهنگ رویداد، هماهنگی بین‌بخشی و فرابخشی و تعیین نقش ذی‌نفعان بودند. در همین راستا (Safabakhsh 2007) عوامل اثرگذار بر توسعه فرهنگی ورزش کشور را عوامل آموزشی، اجتماعی، قانونی و اقتصادی گزارش نمود و همچنین در پژوهش Ramazaninezhad, Rahmati, Miryousefi, and Nezhadsajjadi (2017) عوامل اثرگذار بر توسعه فرهنگی در ورزش قهرمانی توسعه فرهنگ اجتماعی، توسعه فرهنگ اقتصادی، توسعه فرهنگ سیاسی، توسعه آموزشی و فناوری اطلاعات و تقویت هویت ملی-دینی به عنوان پنج بعد اصلی مؤثر بر توسعه فرهنگی در ورزش قهرمانی تعیین شدند. Mallaei, Ramazaninezhad, Yasori, and Kavousi (2019) با بررسی عوامل مؤثر بر توسعه ورزش قهرمانی گزارش نمودند توسعه فرهنگی به عنوان یک بعد از توسعه ورزش قهرمانی از طریق شاخص‌های صرفاً فرهنگی سنجیده می‌شوند. Hsu (2010) از تدریس و آموزش اخلاق ورزشی (به دلیل تقلب و خشونت) توسعه اخلاق ورزشی از طریق تألیف مجله بین‌المللی ورزش، اخلاق و فلسفه، بازی جوانمردانه و اقتصاد ورزش به عنوان شاخص‌های این توسعه نام برده است. فرهنگ‌سازی نظام‌مند به معنی گسترش هنجارها، ارزش‌ها، باورها، و نمادها بر رفتار تماشاگران با انجام اقداماتی در استادیوم‌های فوتبال ایران به دور از مسائل غیراخلاقی و ناهنجاری‌های رایج فعلی می‌باشد و تأمین

امکانات و خدمات شامل مهیا ساختن کمی و کیفی امکانات و خدمات استادیوم‌ها در راستای توسعه فرهنگی استادیوم‌های فوتبال ایران است (Dehshiri, 2010). تقسیم کار بین سازمانی نیز باعث تمایز و تفکیک نقش‌های سیاسی، اداری، قضائی، علمی و هنری سازمان‌های متولی و ذی‌ربط شامل فدراسیون، شهرداری، رسانه‌ها و غیره و در نتیجه توسعه فرهنگی استادیوم‌ها می‌گردد و نظارت و کنترل سیستماتیک نیز از طریق دوربین‌ها، حضور نامحسوس پلیس، حضور فیزیکی نیروی‌های انتظامی، شناسایی و برخورد با خاطیان و پرخاشگران و انعکاس رسانه‌ای آن در فضای استادیوم‌ها تاثیر قابل توجهی خواهد داشت (Nazari, 2012). رفتارسازی هواداری نیز از طریق هنجارسازی، بهسازی، نهادینه‌سازی، الگوسازی اخلاق هواداری، و ظرفیت‌سازی فرهنگی رویداد، از طریق توسعه فرهنگ هواداران با استفاده از امور فرهنگی و تأثیر آن بر رفتار تماشاگران رخ می‌دهد. هماهنگی بین‌بخشی و فرابخشی از طریق متحدشدن و انجام فعالیت‌های یک سازمان و دیگر سازمان‌ها به صورت مشترک توسط سازمان‌های متولی و ذی‌ربط شامل فدراسیون، هیات، اداره ورزش و جوانان، شهرداری، رسانه، و غیره؛ و تعریف نقش ذی‌نفعان نیز با مشخص شدن نقش و انتظاراتی که از این سازمان‌ها در توسعه فرهنگی استادیوم‌های فوتبال ایران مشخص می‌گردد (Manafi, 2015).

در رابطه با اولویت سازه‌های مدل نتایج حاکی از آن بود که اولویت سازه‌ها به ترتیب شامل فرهنگ‌سازی نظامند که به نظر می‌رسد به خاطر نقش مهم آموزش عمومی و همگانی فرهنگ هواداری ورزشی در قالب برنامه‌های

مختلف در رفتار تماشاگران در استادیوم در این اولویت قرار گرفته است. تأمین امکانات و خدمات به دلیل وضعیت رفت و آمد ورودی و خروجی و تأثیر به‌سزای آن در رفتار تماشاگران در استادیوم و جلوگیری از هرج و مرج و پرخاشگری تماشاگران در اولویت دوم قرار گرفته است که در این رابطه (Ahmadipour, 2016) هم در پژوهش خود نشان داد که خدمات رفاهی، محیط درونی و بیرونی ورزشگاه در بروز رفتار هیجانی در میان تماشاگران نقش دارد. (Vosoughi and Khosravi Nezhad, 2009) عدم رضایت از وضعیت استادیوم و خدمات رفاهی آن را در افزایش رفتار خشونت‌آمیز تماشاگران موثر دانستند و همچنین (Gholami, Torkesaluye and Heydari Nezhad, 2015) وضعیت ایمنی و بهداشتی استادیوم را از دلایل اصلی بروز پرخاشگری در تماشاگران معرفی کردند. توسعه فرهنگ استادیوم به دلیل نقش بسزای تأثیر توسعه فرهنگی استادیوم‌ها بر رفتار مناسب هواداران در شبکه اجتماعی (قبل، حین و پس از رویداد) پیرامون در اولویت سوم قرار گرفته است. تقسیم کار بین سازمانی و نظارت و کنترل سیستمی به خاطر نقش مهم صدا و سیما و رسانه‌ها در مدیریت و توسعه فرهنگی استادیوم‌های فوتبال و همچنین تأثیر بسزای شناسایی و برخورد با خاطیان و پرخاشگران و انعکاس رسانه‌ای آن بر بهبود رفتار تماشاگران در استادیوم کشور در اولویت بعدی قرار گرفته‌اند. رفتارسازی هواداری احتمالاً به خاطر فراهم بودن بهسازی شیوه تشویق تیم محبوب و رقابت با تیم رقیب و تأثیر بسزای آن بر رفتار تماشاگران در استادیوم نیز از اولویت برخوردار بوده است.

در وضعیت کنونی استادیوم‌های فوتبال کشور هنجارها سست شده و قوانین تعمیم یافته و مورد قبول ورزش آماتوری در حال فروپاشی است، و هنجارها و قوانین و مقررات ورزش حرفه‌ای نیز در شیوه نگرش و رفتار ذی‌نفعان ورزش حرفه‌ای متجلی نشده است، و به همین سبب اعتراض به داوری و دست‌زدن به ناهنجاری‌های رفتاری در جایگاه مربیان، داخل زمین مسابقه و سکویهای ورزشگاه‌ها از جمله رفتارهای رایج در ورزش باشگاهی ایران به شمار می‌رود. کانون‌های هواداران باشگاه‌ها فاقد کارکردهای اصلی خود بوده، رسانه‌های گروهی ورزش رسالت اصلی خود را به دست فراموشی سپرده و گام مؤثری در توسعه اخلاق و فرهنگ ورزش حرفه‌ای بر نداشته‌اند. در همین رابطه Vosoughi and Khosravi Nezhad (2009) اشاره کردند که رفتار غیر اخلاقی مربیان، عملکرد نادرست مدیران باشگاه‌ها، عملکرد نادرست لیدرها، رفتار پرخاشگرانه افراد شرور در افزایش رفتار خشونت‌آمیز تماشاگران موثر است. در مرحله گذار از ورزش غیرحرفه‌ای و آماتور به ورزش حرفه‌ای الگوها و گروه‌های مرجع برخاسته از متن ورزش سنتی و پهلوانی کشور نیز کم‌رنگ شده و به دست فراموشی سپرده شده‌اند. همچنین ورود بی‌رویه پول به ورزش و تقویت پدیده بازیکن‌سالاری نتایج مخربی را به همراه داشته است. از سوی دیگر در ورزش باشگاهی ما به اهمیت و جایگاه هواداران توجه نشده است و در نهایت توسعه فرهنگی همراه با توسعه ورزش قهرمانی اتفاق نیفتاده است (Safabakhsh, 2007).

بر پایه روابط تحلیل شده در این پژوهش می‌توان ساختار ارتباط توسعه فرهنگ

و همچنین ظرفیت‌سازی فرهنگ رویداد و هماهنگی بین‌بخشی و فرابخشی به علت نقش زیاد برنامه‌های تفریحی و سرگرمی هدفمند در قبل از شروع و در بین دو نیمه بازی در رفتار تماشاگران در استادیوم و همچنین فعالیت اجرایی و عملیاتی در مدیریت و توسعه فرهنگی استادیوم‌ها به صورت مشترک توسط سازمان‌های متولی و ذی‌ربط (فدراسیون، شهرداری، رسانه، و ...) انجام شود که مستلزم هزینه زیادی است و به همین علت در اولویت آخر تعیین نقش ذی‌نفعان می‌باشد و به نظر می‌رسد به این خاطر است که تعریف نقش شخصیت‌های ورزشی و پیشکسوتان در فرهنگ‌سازی استادیوم‌های کشور از نظر پاسخ‌دهندگان تأثیر زیادی را نخواهد داشت. حضور زنان به عنوان یکی از گروه‌های ذی‌نفع بالقوه نیز می‌تواند نقش زیادی را در توسعه فرهنگی استادیوم‌ها ایفا نماید. در همین راستا Gharakhanloo and Nisian (2007) در پژوهش خود بیان نمودند که حضور تماشاچیان زن سبب ایجاد انگیزه در قهرمانان، ایجاد شور و نشاط، و تلطیف فرهنگی ورزشگاه‌ها و توسعه فرهنگ ورزش کردن در خانواده‌ها می‌شود، یافته‌های پژوهش آن‌ها حکایت از این مسئله دارد که حضور زنان در جایگاه تماشاچیان، می‌تواند مانع از بروز برخی رفتارها و گفتارهای غیراخلاقی مردان شود. همچنین در پژوهش Ramazaninezhad et al. (2017) عوامل اثرگذار بر توسعه فرهنگی در ورزش قهرمانی به ترتیب اولویت توسعه فرهنگ اجتماعی، توسعه فرهنگ اقتصادی، توسعه فرهنگ سیاسی توسعه آموزشی و فناوری اطلاعات و تقویت هویت ملی - دینی می‌باشند.

بهبود رفتار هواداران داشت (Kool, ۲۰۱۷) و همچنین می‌توان از طریق این مدل، نقش موثرترین سازمان‌ها در توسعه فرهنگ را شناسایی کرد تا از طریق آن‌ها به هدف نهایی خود رسید؛ مانند مدیران استادیوم و نیروی انتظامی سازمان‌های متولی ذریبط (فدراسیون، شهرداری، رسانه و ...) از این رو مسئولین محترم و سازمان‌های ذریبط می‌توانند با تکیه بر این مدل و موثرترین عوامل آن برای توسعه هر چه بهتر فرهنگ استادیوم‌های فوتبال استفاده نمایند، زیرا در این مدل از جدیدترین عوامل تأثیرگذار بر توسعه فرهنگ به نظر کارشناسان خبره مدیریت ورزشی استفاده شده که تمام فاکتورهای یک مدل کارآمد را نیز دارا می‌باشد.

منابع

- Aghapour, M. (2013). Necessity of Cultural Engineering of Sport and Physical Education in Iran Documentation Center of the Supreme Council of the Cultural Revolution, a special case for indigenous games.
- Ahmadipour, R. (2016). Investigating the Cultural and Social Factors Affecting the Sentiment Behaviors of Football Fans. Paper presented at the National Conference on Psychology and Social Injury Management, Islamic Azad University of Chabahar Branch.
- Amini, H., & Amini, H. (2016). Investigating the causes of spectator violence and aggression in South Khorasan Stadiums. Paper presented at the Second National Conference on Modern Management Science and Sustainable Planning in Iran.

استادیوم‌های فوتبال با ۹ متغیر توسعه فرهنگی استادیوم‌ها، هماهنگی بین بخشی و فرا بخشی، تقسیم کار بین سازمانی، تعریف نقش ذی‌نفعان، تأمین امکانات و خدمات، ظرفیت‌سازی فرهنگی رویداد، فرهنگ‌سازی نظام‌مند، رفتارسازی هواداری، را به صورت نظام‌مند تجزیه و تحلیل کرد و به نوعی به دسته‌بندی جدیدی دست یافت که مبتنی بر مطالعات پیشین، تجارب مدیران و ادراک متخصصان حوزه مدیریت ورزشی است. این مدل، چارچوبی مناسب برای مطالعات آتی در حوزه توسعه فرهنگ استادیوم‌های فوتبال است و می‌تواند مبنای عمل قرار گیرد، زیرا شناختی جامع بر پایه شناسایی عوامل کلیدی و چگونگی تعامل آن‌ها با یکدیگر پدید می‌آورد و قابلیت ارزیابی مستمر را ایجاد می‌کند. این مدل با توجه به معیار استون و گیزر قدرت پیش‌بینی در حد بسیار قوی دارد. این مدل، شناختی جامع و کلان بر پایه شناسایی عوامل کلیدی مؤثر بر توسعه فرهنگ استادیوم‌ها و چگونگی تعامل آن‌ها با یکدیگر را فراهم می‌آورد و چارچوبی مناسب برای مطالعات بیشتر و دقیق‌تر در این حوزه است و می‌تواند برای توسعه فرهنگ استادیوم‌های فوتبال مبنای عمل قرار گیرد. به‌طور مثال طبق نتایج تحقیق، عامل فرهنگ‌سازی نظام‌مند می‌تواند در توسعه فرهنگ استادیوم‌های ایران نقش بسزایی داشته باشد چون با آموزش عمومی و همگانی فرهنگ هواداری ورزشی در قالب برنامه‌های مختلف و آگاه‌سازی لیدرهای دو تیم جهت هدایت رفتار هواداران و همچنین اقدامات نمادین در تشریفات قبل از برگزاری مانند جایزه اخلاق هفته، در استادیوم‌ها می‌توان نقش مهمی در

Process in Iran. *News Sciences*, 19, 101-128.

➤ Hemati Nezhad, M. A., Tracy, T., Gholizadeh, M. H., & Faraji, R. (2016). Prioritizing Factors Affecting the Security of Iranian Football Stadiums Using Analytical Hierarchy Process. *Journal of Sport Management*, 8(1), 69-85.

➤ Hsu, L.-H. (2010). An overview of sport philosophy in Chinese-speaking regions (Taiwan & Mainland China). *Journal of the Philosophy of Sport*, 37(2), 237-252.

➤ Jalali, O. (2013). Investigating Violence in Football Spectators in Tehran's Stadiums and Providing a solution to control it from the perspective of sports managers. *Crime prevention studies*, 8(27), 37-54.

➤ Kabiri, S., Rahmati, M. M., & Rezaei Zadeh, H. (2014). Study on the performance of police (NAJA) in management of Soccer fans' behavior Case study: Fans of Damash and Malavan Club. *Investigating Iranian Social Issues*, 5(2), 391-414.

➤ Khaghani Avar, F., & Shanavaz, B. (2016). The Verbal and Virtual Violence of Football Spectators in Iran (Causes and Solutions). *Studies of physical education and sports science*, 1(4), 40-54.

➤ Kool, R. (2017). Football stadiums and urban development. Do they provide more for the city than just the classical bread and circuses?—A study into the impact of football stadiums in the Dutch context.

➤ Lahsaeizadeh, A. (2003). *Sociology of Development*. Tehran: Payam Noor University Publication.

➤ Mallaei, M., Ramazaninezhad, R., Yasori, M., & Kavousi, S. (2019). The Study of Factors Influencing Championship Development in Provinces of Iran and Designing a

➤ Anbari, M. (2007). Investigation of Group and Subcultural Factors Affecting Football Spectator Violence. *Iranian Association for Cultural Studies and Communication*, 9, 17-44.

➤ Beedholm Laursen, R. (2019). Danish police practice and national football fan crowd behaviour. *Dialogue or coercive force? Soccer & society*, 20(2), 325-340.

➤ Bodin, D., Héas, S., & Robene, L. (2004). Hooliganism: on social anomie and determinism. *Champ pénal/ Penal field*, 1.

➤ Davari, A., & Rezazadeh, A. (2013). *Structural equation modeling with PLS software*, Organization of Academic Jahad Publications.

➤ Dehshiri, M. A. (2010). Media and Culture-building. *Journal of Iranian Cultural Research*, 2(4), 179-208.

➤ End, C. M., & Foster, N. J. (2010). The Effects of Seat Location, Ticket Cost, and Team Identification on Sport Fans' Instrumental and Hostile Aggression. *North American Journal of Psychology*, 12(3).

➤ Esmaeili, R. (2006). Culture, components and cultural indexing. *Isfahan Culture*, 33, 5-18.

➤ Gharakhanloo, R., & Nisian, F. (2007). Investigating the Attitude of Different Classes on the Attendance of Female Spectators in Men's Fields and Competitions. *Sports Science Research*, 5(17), 33-50.

➤ Gholami Torkesaluye, S., & Heydari Nezhad, S. (2015). Study of Affecting Factors leading to Aggression from the Viewpoint of Football Fans in Ahwaz. *Sport Management Review*, 28, 121-134.

➤ Hashemzadeh Abrasi, F., & Ebadati, N. (2016). Investigating the Relationship between National Media Culturalization and Development

against fan violence. *Marq. Sports L. Rev.*, 23, 135.

➤ Van Hilvoorde, I., Vorstenbosch, J., & Devisch, I. (2010). Philosophy of sport in Belgium and the Netherlands: History and characteristics. *Journal of the Philosophy of Sport*, 37(2), 225-236.

➤ Vosoughi, M., & Khosravi Nezhad, M. (2009). Investigation of socio-cultural factors of emotional behavior of football spectators. *Journal of social sciences*, 3(1), 125-149.

➤ Wann, D. L., Weaver, S., Belva, B., Ladd, S., & Armstrong, S. (2015). Investigating the impact of team identification on the willingness to commit verbal and physical aggression by youth baseball spectators. *Journal of Amateur Sport*, 1(1), 1-28.

Proposed Model. *Journal of Sport Management*, 10(4), 61-70.

➤ Manafi, F. (2015). Designing of development Model University's Sport in Iran. (Doctoral dissertation), University of Guilan,

➤ Miguel, E., Saiegh, S. M., & Satyanath, S. (2008). National cultures and soccer violence. Retrieved from <https://pdfs.semanticscholar.org/f087/382afb7d3d7ac3c9773f3b82013c19364140.pdf>

➤ Mohammad Kazemi, R., Sheikh, M., Shahbazi, M., & Rasekh, N. (2007). Investigating the causes of football spectator chaos after the great Derby of Iran (spectator s' point of view). *Research in Sport Science*, 5(17), 101-114.

➤ Nazari, M. A. (2012). The Indicators of Just Labor Distribution System in Islam. *Marefat*, 12(171), 75-92.

➤ Newson, M. (2019). Football, fan violence, and identity fusion. *International Review for the Sociology of Sport*, 54(4), 431-444.

➤ Ramazaninezhad, R., Rahmati, M. M., Miryousefi, S. J., & Nezhadsajjadi, S. A. (2017). Identification of Factors and Criteria of Cultural Development in Athletic Sport. *Sport Management Studies*, 8(40), 61-78.

➤ Riordan, J., Kruger, A., & Krüger, A. (2003). *European Cultures in Sport: examining the nations and regions* (Vol. 222): Intellect Books.

➤ Safabakhsh, M. (2007). Development of Sport Culture of Iran, Physical Education Organization of the Islamic Republic of Iran, Deputy of Coordination and Provincial Affairs: National Bureau of Sport Management and Development.

➤ Swenson, S. J. (2012). Unsportsmanlike conduct: The duty placed on stadium owners to protect

A Model for Analysis of Culturalization Mechanism of Fan Behavior in Iran Football Stadiums

Misaq Hosseini Keshtan^{1*}, Mahdi Taqizadeh², Shahram Abdi³

Received: January 06, 2020

Accepted: Feb 29, 2020

Abstract

Objective: The purpose of this study was to present a model for analysis of culturalization mechanism of fan behavior in Iran football stadiums.

Methodology: The research method was descriptive-correlative, in terms of purpose, it was functional and in terms of the data collection method, it was a field. The statistical population of the present study was all employees of the department of culture and development of sports of the general directorate of sports and youth of the provinces of the country, as well as the chairman, vice chairman and secretary of the football association of the provinces of the country and finally the managers of the Islamic Republic of Iran football federation and the league organization (169 people). The research tool was a researcher-made questionnaire composed of 54 items that were evaluated in qualitative section by Delphi method for validity, content, and formality validation of the soccer sports experts (5 people) and sports management professors (5 people). By applying experts' opinion and by calculating the importance of each item in the questionnaire, and the reliability of the tool was obtained by Cronbach's alpha coefficient $\alpha = 0.88$.

Results: Regarding the dimensions and priority of the model structures, the results indicated that the priority of the structures included the systematic culturalization, provision of facilities and services, the development of the stadium culture, the division of inter-organizational work, system monitoring and control, the behavior building of the sponsor, capacity building of the event culture, Inter-sectoral coordination, and cross-sectoral coordination and determine the role of stakeholders.

Conclusion: By understanding of culturalization mechanism of fan behavior we can received a new category based on previous studies, managers' experiences, and the perception of sports management experts. This model is appropriate framework for future studies in the field of culture development in the football stadiums, and can be the basis of action. Because comprehensive cognition based on identifying key factors and how they interact with each other and provides continuous evaluation capability, and it can take a comprehensive view for officials and planners.

Keywords: Football Stadiums, Sport Spectators, Fan Culture, Culture Management

1. Assistant Professor of Sport Management, University of Bojnord. 2. M.A in Sport Management, Azad Islamic University, Shirvan Branch. 3. PhD of Sport Management, Ferdowsi University of Mashhad.

*. Corresponding author's e-mail address: Misaq.h.k@gmail.com